

Д. Г. Габрієлян

аспірант

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКУ
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ
ЛИКВИДНОСТЬЮ И ДОХОДНОСТЬЮ БАНКА**

**CONCEPTUAL POSITIONS OF MANAGING LIQUIDITY
AND PROFITABILITY OF THE BANK**

АННОТАЦІЯ. Стаття присвячена розробленню концептуальних засад інтегрованого (комплексного) управління ліквідністю та прибутковістю банку. Розглянуто стратегії та підходи до управління, а також, розроблено концепцію моделювання управління ліквідністю та прибутковістю банку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: банк, ліквідність та прибутковість, концепція.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена разработке концептуальных основ интегрированного (комплексного) управления ликвидностью и доходностью банка. Рассмотрены стратегии и подходы к управлению, а также, разработана концепция моделирования управления ликвидностью и доходностью банка.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: банк, ликвидность и доходность, концепция.

ANNOTATION. The article is devoted to the development of the conceptual foundations of the integrated (comprehensive) management of liquidity and profitability of the bank. Discussed strategies and approaches to management, as well as the concept of modeling liquidity management and profitability of the bank.

KEYWORDS: bank, liquidity and profitability conception.

Постановка завдання. В сучасних економічних умовах (інфляція, девальвація національної валюти, зміна монетарного режиму, фінансово-економічна криза, наявність жорсткої конкуренції на ринку) одними із пріоритетних завдань українських банків є втриматися і закріпити власні позиції на ринку, збалансувати обсяг залучених і наданих у кредит коштів, а також, скоротити обсяг простроченої заборгованості.

Метою діяльності банку є отримання максимального прибутку, при цьому банк повинен забезпечити здатність задовольняти вимоги вкладників і мати змогу перетворити наявні активи на готівку, забезпечувати ліквідність, від чого і залежить стабільність діяльності банку. Проте, як надлишкова, так і недостатня ліквідність негативно впливає на ефективність діяльності банку. Для кожного банку важливим є можливість отримання максимального прибутку, водночас не піддаючи банк не виправданім ризикам.

Нині головною проблемою банківської діяльності є конфлікт між ліквідністю та прибутковістю і тому актуальною задачею є розроблення моделі інтегрованого управління ліквідністю та прибутковістю.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми

Проблеми управління ліквідністю та прибутковістю є предметом дослідження в працях провідних зарубіжних і вітчизняних учених-економістів. Загальнотеоретичні положення управління ліквідністю та прибутковістю викладені у працях А. М. Герасимовича [5], О. А. Криклій та Н. Г. Маслак [7], І. М. Парасій-Вергуненко [6], Л. А. Примостки [1], П. Роуз [2], Дж. Сінкі [3] та ін. Вагомий внесок у розроблення економіко-математичних методів і моделей управління ліквідністю і прибутковістю зробили Г. Марковіц [8], Дж. Маршалл [9].

Проте, незважаючи на значний вклад у розроблення цієї проблематики на сучасному етапі досліджень залишаються невизначеними специфічні аспекти управління ліквідністю та прибутковістю банку. Зокрема, забезпечення ефективного управління ліквідністю та прибутковістю банку та розроблення моделі інтегрованого управління ліквідністю та прибутковістю банку, з критеріями максимізації прибутку та мінімізації ризиків.

Метою статті є розроблення концептуальних засад моделювання інтегрованого управління ліквідністю та прибутковістю банку за критеріями максимізації прибутку та мінімізації ризиків.

Виклад основного матеріалу. Менеджмент діяльності банку спрямований на оптимізацію управління його фінансами. Решта ж складових системи управління банком формується з огляду на необхідність забезпечення адекватної підтримки фінансової діяльності.

Існує три стратегії управління ліквідністю та прибутковістю (рис. 1): управління активами; управління пасивами; управління активами та пасивами. Окрема стратегія управління пасивами банку не виключає паралельного управління активами, але є проблема в розмежуванні кожного підходу. Під час спадів, коли попит на кредити обмежений і при залученні великих обсягів коштів постає питання ефективного розміщення, тому автономний, незбалансований підхід до управління активами і пасивами банку може призвести до значного скорочення прибутків і навіть завдати шкоди.

Зазвичай дослідниками даної теми мета максимізації прибутків банку формально відображається через функціонал двох стратегій управління активами та пасивами:

- 1) максимум прибутку при допустимому ризику;
- 2) мінімум ризику при бажаному прибутку.

Рис. 1. Підходи до управління ліквідністю та прибутковістю банку

Отже, вибір є тільки з двох стратегій. При обранні першої стратегії банк намагається максимізувати прибуток, приймаючи ризик і можливі втрати коштів. При обранні другої стратегії банк мінімізує ризик, проте приймає можливість низького прибутку. Тому, актуальною є задача формалізації комплексної, багатокритеріальної стратегії управління ліквідністю та прибутковістю, при критеріях максимізації прибутку та мінімізації ризиків.

Власники банків зацікавлені в зростанні вартості акціонерного капіталу та доходу банку. На зміну ринкової вартості акціонерного капіталу впливає два основних чинника — чистий прибуток і рівень ризику діяльності банку. Звідси випливає, що всі управлінські рішення у сфері фінансової діяльності банку мають оцінюватися з урахуванням співвідношення між прибутками і банківськими ризиками, які регулюються відповідними обов'язковими нормативами НБУ (рис. 2).

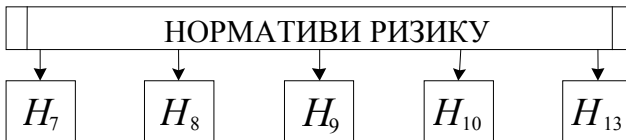

Рис. 2. Система нормативів ризику НБУ

Наведена система нормативів ризику охоплює нормативи кредитного ризику, а також норматив загальної відкритої (довгої / короткої) валютної позиції банку. До нормативів кредитного ризику відносяться такі:

- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (H_7);
- норматив великих кредитних ризиків (H_8);
- норматив максимального розміру кредитів, гарантій і поручительств, наданих одному інсайдеру (H_9);
- норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій і поручительств, наданих інсайдерам (H_{10});
- норматив загальної(довгої/короткої) відкритої валютної позиції банку (H_{13})

Концептуальну схему моделювання управління ліквідністю та прибутковістю наведено на рис. 3. На початковому етапі розроблення моделі управління ліквідністю та прибутковістю, як правило, проводиться аналіз теоретичних положень і практичного досвіду, а також, аналіз математичних методів і моделей.

На другому етапі здійснюється аналіз і систематизація чинників і ризиків, що впливають на управління ліквідністю та прибутковістю. Також, до другого етапу відноситься опис об'єкта моделювання, що включає визначення стратегічних цілей і завдань та стратегії управління.

Третім етапом є процес розроблення моделі інтегрованого (комплексного) управління ліквідністю та прибутковістю банку. У блоці моделювання визначаються критерії моделі — максимізація прибутку та мінімізація ризиків, що вказані на рис. 2, які є економічними нормативами, встановленими НБУ. Інструментами реалізації поставлених завдань є оптимізація банківських рахунків за визначеним комплексним критерієм. У цьому блоці проводиться оцінювання ефективності та перевірка моделі на адекватність і, у випадку необхідності, здійснення коригувань.

На останньому, четвертому, етапі моделювання інтегрованого (комплексного) управління ліквідністю та прибутковістю банку розроблена модель реалізується програмно. При успішній реалізації моделі надаються практичні рекомендації щодо удосконалення інтегрованого управління ліквідністю та прибутковістю.

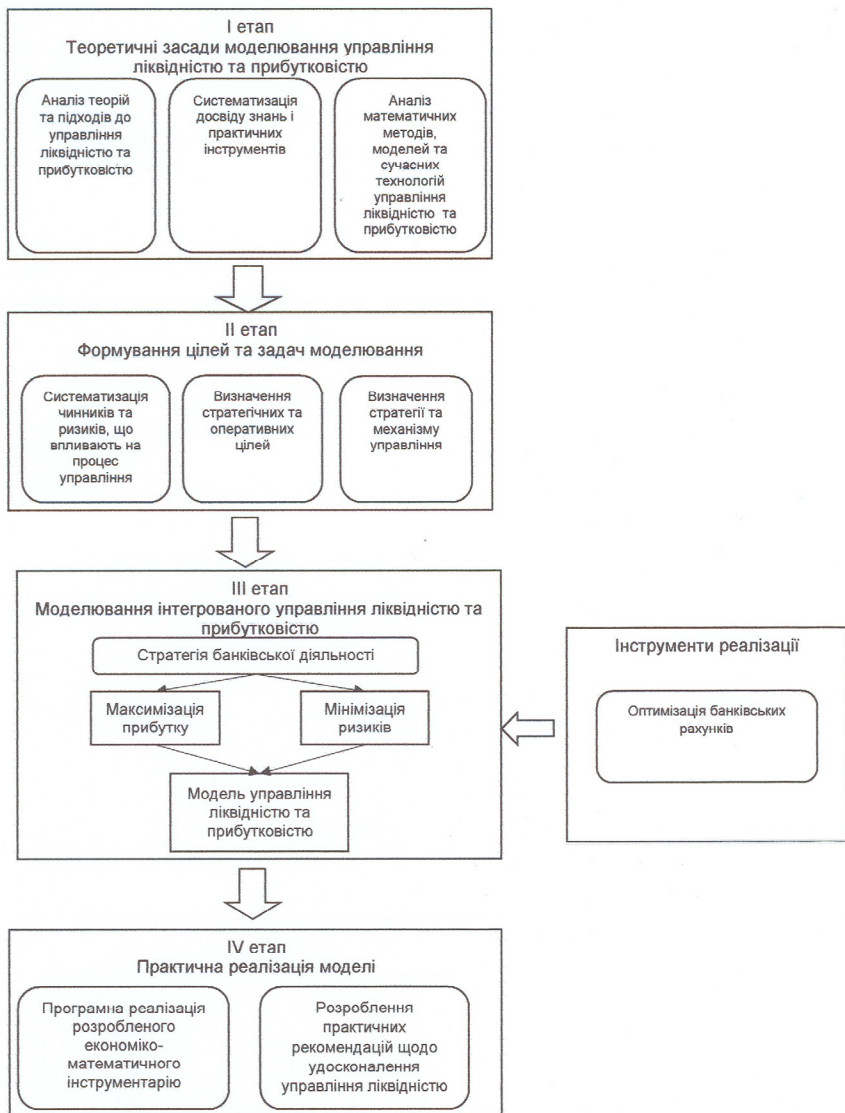

Рис. 3. Концептуальна схема моделювання інтегрованого управління ліквідністю та прибутковістю банку

Джерело: розроблено автором

Основна стаття прибутку банку припадає на одержання відсотків від виданих кредитів фізичним і юридичним особам. Оскільки надання кредитів — один з основних видів діяльності банку, то обов'язковою є наявність необхідної кількості коштів і при цьому банк має забезпечити здатність задовольняти вимоги вкладників і мати змогу перетворити наявні активи на готівку, тобто забезпечувати ліквідність, від чого і залежить стабільність діяльності банку. При цьому рівень можливих втрат зумовлений рівнем ризику активів, установлених НБУ згідно з «Методикою розрахунків економічних нормативів регулювання банківської діяльності в Україні» [4]. Нормативні обмеження НБУ обчислюються за рахунками бухгалтерського обліку. Схему плану рахунків вказано на рис. 4:

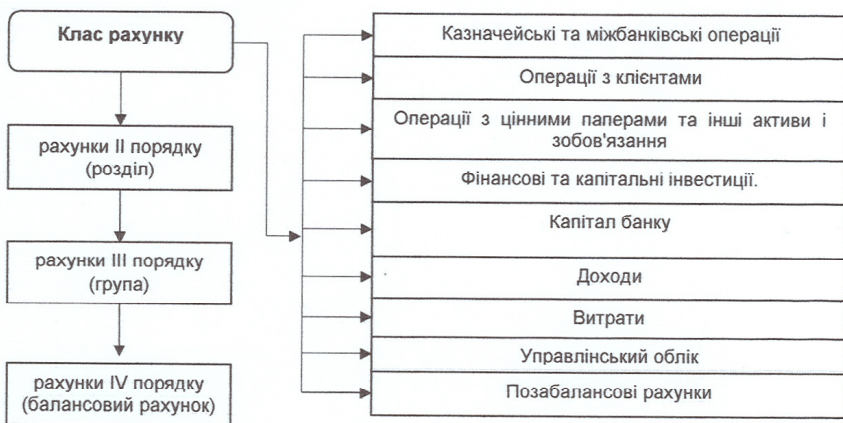

Рис. 4 Схема класифікації рахунків бухгалтерського обліку банків України

План рахунків розроблено за міжнародними стандартами та є обов'язковими для використання банками України. За рахунками відображаються операції, що визначені законодавством України, у тому числі нормативно-правовими актами НБУ.

У плані рахунків наведені номери та найменування синтетичних рахунків II, III, IV порядків, що забезпечують запис інформації про наявність і рух активів, зобов'язань, капіталу та результати від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банків. Першою цифрою номера визначено клас рахунків,

яких усього дев'ять. Кожний клас розподілений на рахунки II порядку (двозначні — розділ); рахунки III порядку (тризначні — група); рахунки IV порядку (чотиризначні — балансовий рахунок). [10]

Висновки: У статті розглянуто стратегії та підходи до управління та визначено переваги комплексної (збалансованої) стратегії управління ліквідністю та прибутковістю банку. Розроблено концепцію моделювання інтегрованого управління ліквідністю і прибутковістю, реалізація якої спрямована на забезпечення оптимізації банківських рахунків та ефективної діяльності банку в умовах нестабільної економіки та кризи за рахунок критеріїв максимізації прибутку та мінімізації ризиків.

Література

1. *Примостка Л. О.* Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія / Л. О. Примостка — К.: КНЕУ, 2002. — 316 с.
2. *Роуз П. С.* Банковский менеджмент / П. С. Роуз; пер. с англ. — М.: Дело ЛТД, 1995. — 768 с.
3. *Синки Дж.* Управление финансами в коммерческих банках / Дж. Синки. — М.: Catallaxy, 1994. — 820 с.
4. Постанова НБУ «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання банківської діяльності в Україні» від 02.06.2009 № 315. — К.: ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2009. — 23 с.
5. *Герасимович А. М.* Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.
6. *Парасій-Вергуненко І. М.* Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с.
7. *Криклій, О. А.* Управління прибутком банку [Текст] : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. — 136 с.
8. Markowitz H. Portfolio Selection / H. Markowitz // Journal of Finance. — 1952. — №7. — P. 77-91.
9. *Маршалл Дж. Ф.* Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям / Дж. Ф. Маршалл, В. К.; пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 784 с.
10. Постанова НБУ «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» від 02.06.2009 р. № 315. — К.: ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2009. — 23 с.

Статтю подано до редакції 15.09.2016 р.